

OCENY ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO INSTRUMENTEM ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU

BLOK 1 - SOOŚ JAKO NARZĘDZIE ZRÓWNOWAŻEGO ZARZĄDZANIA ŚRODOWISKIEM

SKOŚ

Stowarzyszenie Konsultantów
Ocen Środowiskowych

STRATEGICZNE OCENY ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO A WYZWANIA POLITYKI ROZWOJU

Andrzej Tyszecki

EKO-KONSULT
ASE GROUP

WPROWADZENIE

Koncepcja Rozwoju Kraju 2050 (KRK 2050)

- dokument przyjęty przez Radę Ministrów 25 lipca 2025

Dokument analizuje m.in. przyszłe trendy, scenariusze i wyzwania rozwojowe, akcentując konieczność:

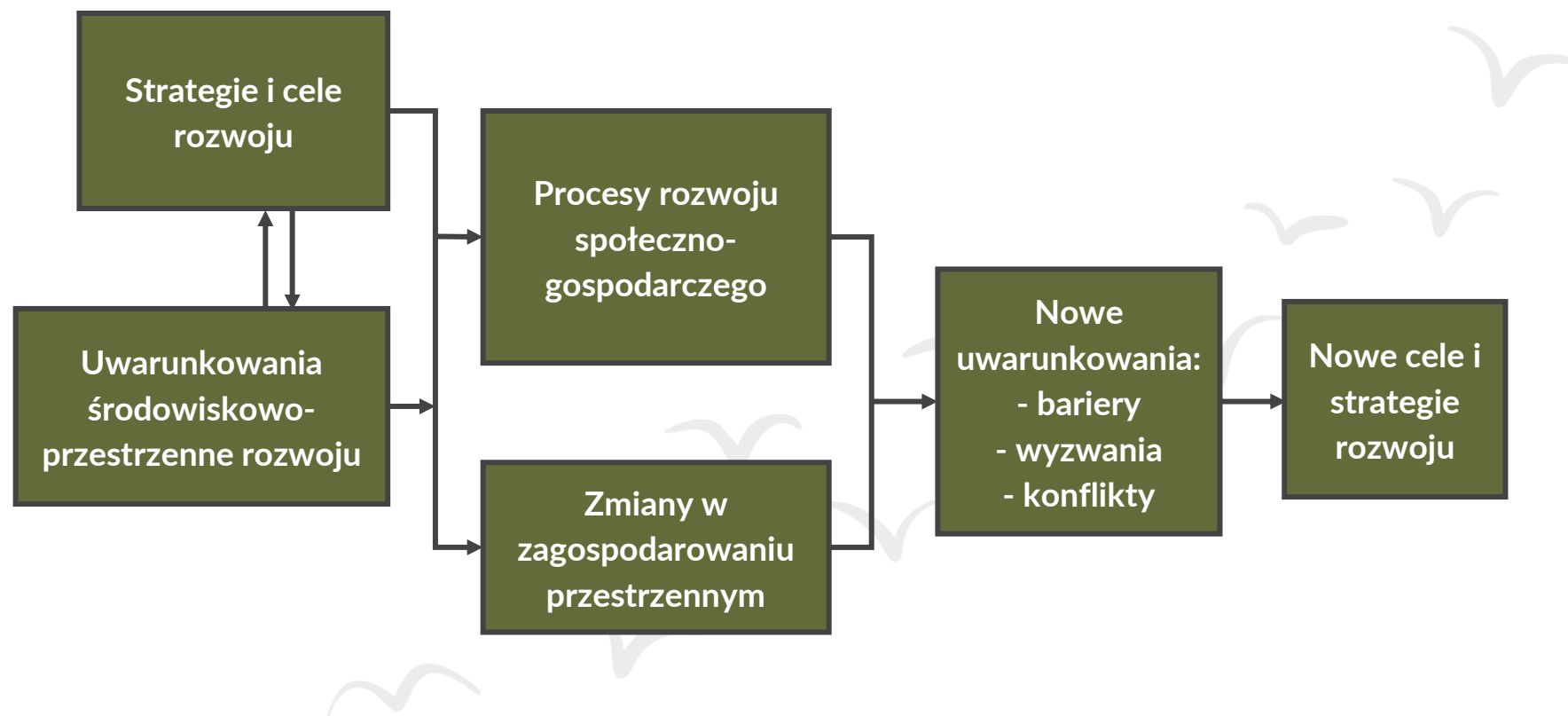
- wzmocnienia systemu zarządzania państwem,
- dostosowania paradygmatu rozwoju kraju do globalnych wyzwań,
- wzmocnienia odporności państwa na zagrożenia i kryzysy,
- podniesienia rangi planowania przestrzennego,
- pogłębienia zasad zrównoważonego rozwoju w planowaniu przestrzennym,
- podniesienia środowiska naturalnego oraz przestrzeni do rangi zasobów krytycznych, we wszystkich dziedzinach życia i procesach decyzyjnych.

CELE POLITYKI ROZWOJU

Strategiczne cele polityki rozwoju, na poziomie krajowym i regionalnym:

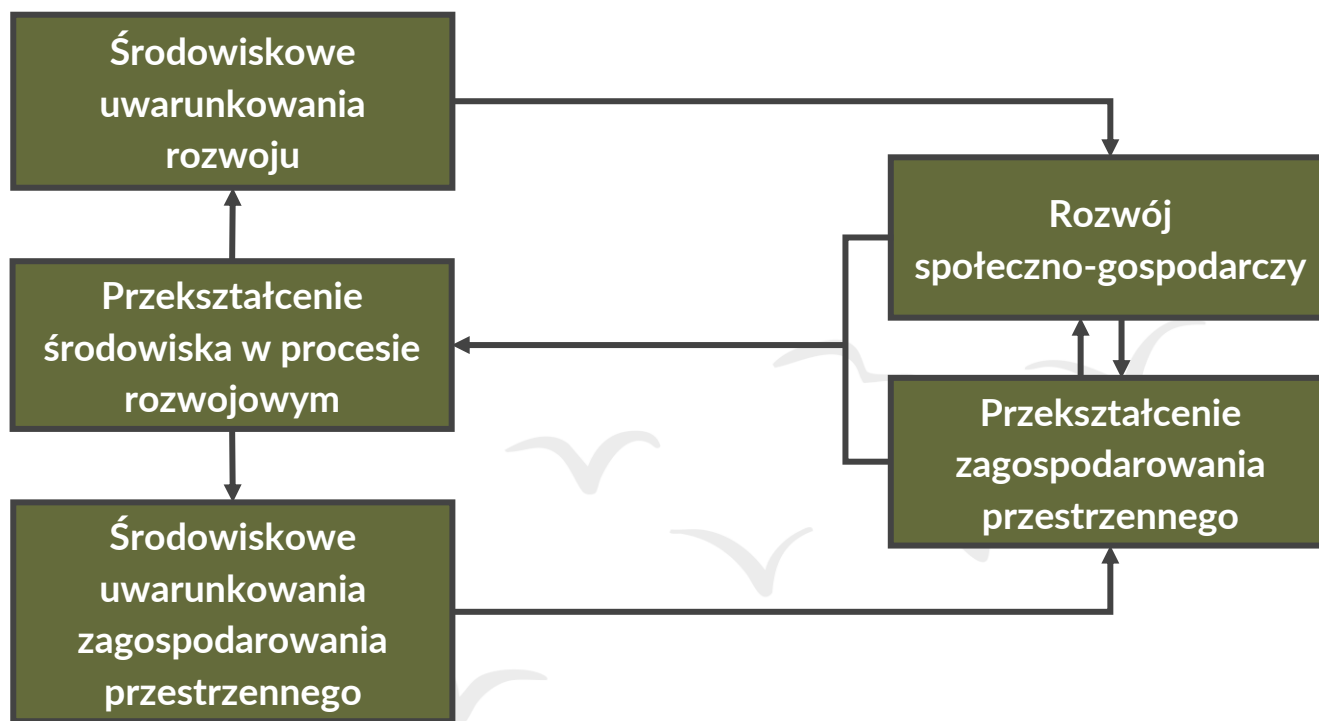
- Geopolityczne: Bezpieczeństwo militarne
- Polityki wewnętrznej: Polska racja stanu
- Ekonomiczne: Generowanie wzrostu
- Społeczne: Poziom i jakość życia, ochrona zdrowia
- Ekologiczne: Rozwój zrównoważony
- Klimatyczne: Łagodzenie skutków zmian klimatu
- Przestrzenne: Ład przestrzenny zintegrowany z ładem społecznym i ekologicznym
- Infrastrukturalne: Odporność infrastruktury krytycznej

SCENARIUSZE PRZYSZŁOŚCI (1)

Rys. 1 Sekwencyjny charakter polityki rozwoju

SCENARIUSZE PRZYSZŁOŚCI (2)

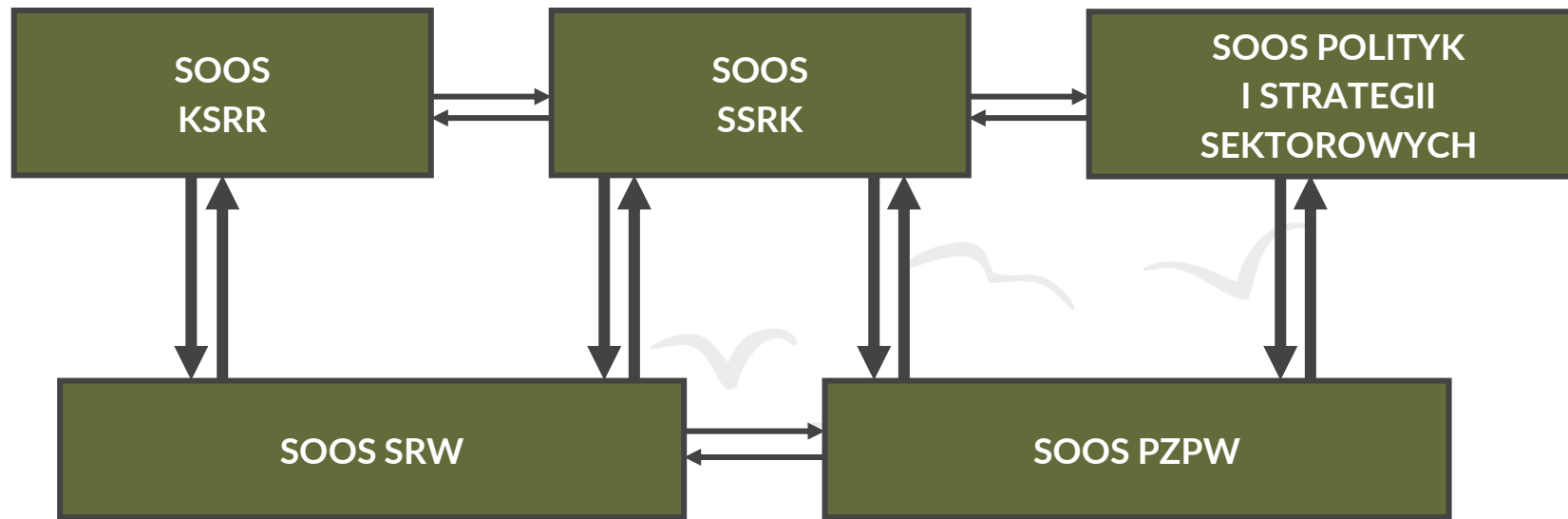
Rys. 2 Współzależność procesów rozwojowych i przemian środowiskowo-przestrzennych

WSPÓŁZALEŻNOŚĆ DOKUMENTÓW POLITYKI ROZWOJU

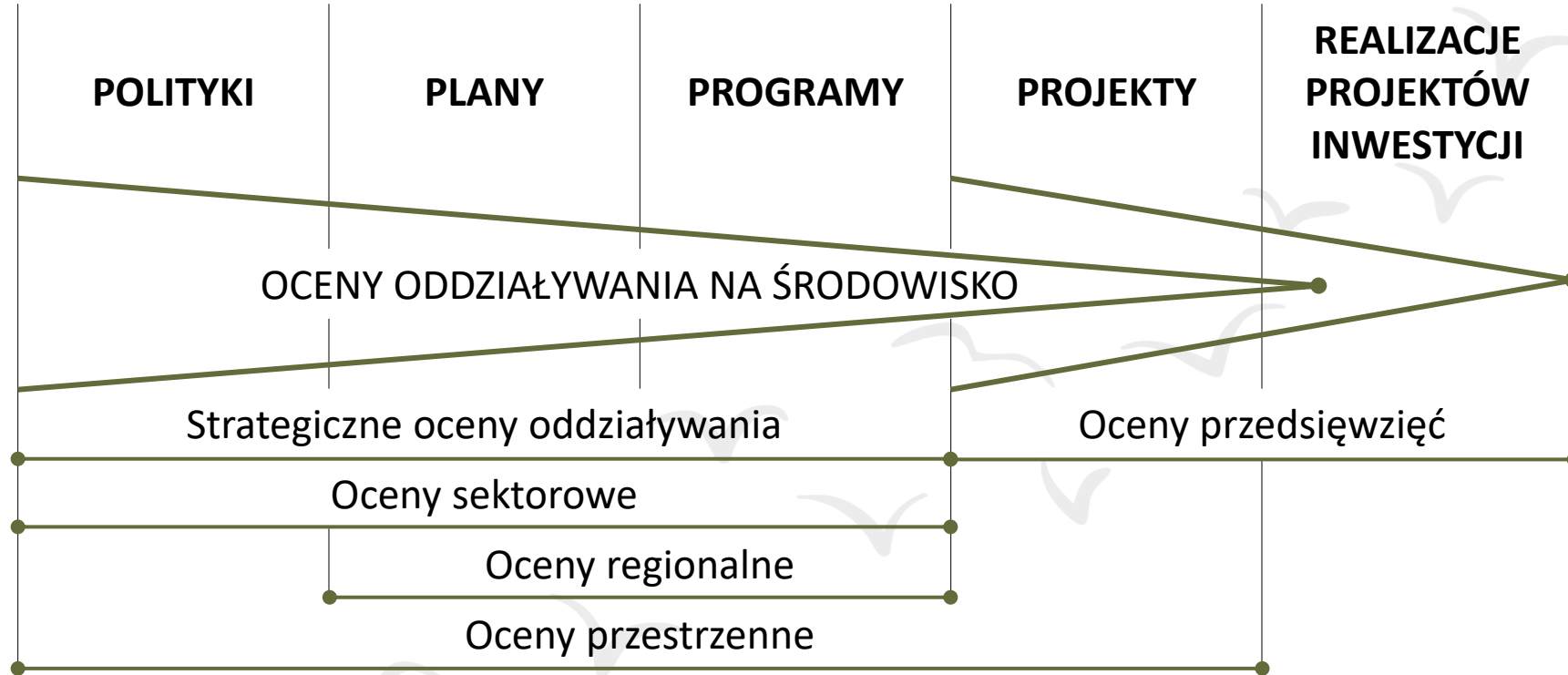
Rys. 3 Współzależność dokumentów polityki rozwoju realizujących Koncepcję Rozwoju Kraju 2050

WSPÓŁZALEŻNOŚĆ SOOS DOKUMENTÓW POLITYKI ROZWOJU

Rys. 4 Znaczenie procesów SOOS dokumentów PPP – krajowych i regionalnych

SYSTEM OCEN ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO

Rys. 5 Zakresy różnego rodzaju ocen oddziaływania na środowisko

Źródło: opracowanie własne na podstawie Partidário M.R 2001, Strategic Environmental Assessment (SEA, Course Manual)

UWARUNKOWANIA TRANSFORMACJI SOOS (1)

- Od lat postępuje dezintegracja systemu programowania i planowania rozwoju, systemu planowania zagospodarowania przestrzennego oraz systemu ocen oddziaływania na środowisko.
- Brak praktycznych powiązań pomiędzy aspektami funkcjonowania SOOS: politycznymi, instytucjonalnymi, proceduralnymi oraz metodologicznymi, powoduje brak ich realnego wykorzystania w procesach rozwoju kraju i regionów.

UWARUNKOWANIA TRANSFORMACJI SOOS (2)

- Współzależne procesy programowania i planowania rozwoju na poziomie krajowym i wojewódzkim mają ciągły charakter. Prognozowanie środowiskowych skutków ich wdrażania nie może być aktem jednorazowym.
- Potrzebne jest wdrożenie procesów SOOS do programowania i planowania rozwoju, w celu zapewnienia ładu przestrzennego, harmonizowania funkcjonowania struktur przestrzennych, optymalizacji polityki lokalizacyjnej wraz z podejmowaniem decyzji lokalizacyjnych.

SOOS A ROZWÓJ ZRÓWNOWAŻONY (1)

Czy strategiczne oceny oddziaływania na środowisko dokumentów PPP mogą stać się narzędziem zapewniającym uwzględnienie zasad rozwoju zrównoważonego w realizacji polityk rozwojowych?

Odpowiedź może być pozytywna pod warunkiem zmiany obecnych ram:

- politycznych,
- instytucjonalnych,
- proceduralnych,
- metodologicznych.

SOOS A ROZWÓJ ZRÓWNOWAŻONY (2)

Jak można zdefiniować strategiczną ocenę oddziaływania na środowisko, odpowiadającą zasadom zrównoważonego rozwoju?

Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko (SOOS) projektu dokumentu, np. PPP, to proces wraz z procedurą kompleksowej i usystematyzowanej oceny potencjalnych oddziaływań analizowanych wariantów przyszłego rozwoju, przedstawionych w projekcie planistycznego lub strategicznego dokumentu, zakończony wykorzystaniem wniosków tej oceny w społecznie wiarygodnym procesie decyzyjnym.

NOWE WYZWANIA

Problemy, ryzyka i wyzwania związane z transformacją systemu SOOS wynikają m.in. z:

- Geopolityki (odporność na różnego rodzaju zagrożenia zewnętrzne np. cyberataki, dywersja),
- Podatności środowiska i odporności struktur przestrzennych na zagrożenia (naturalne, antropogeniczne),
- Konieczności oceny ryzyka środowiskowego oraz potrzeby wzmocnienia infrastruktury krytycznej, w tym o znaczeniu unijnym (Dyrektywa CER),
- Przygranicznego (UE, NATO) lub nadmorskiego położenia regionów,
- Prognozowanych skutków zmian klimatu.

WNIOSKI I REKOMENDACJE

- Zmieniające się podejście do kreowania polityki rozwoju wymaga zmian w strategicznych ocenach oddziaływania na środowisko (proceduralnych, metodycznych, merytorycznych) dokumentów opracowywanych na poziomie rządowym i regionalnym: polityk, programów i planów (PPP).
- Zmiany kluczowych polityk UE i Polski: energetycznej, transportowej, ochrony bioróżnorodności, ochrony klimatu, akcentują potrzebę poprawy ich efektywności m.in. podkreślając znaczenie strategicznych ocen dla integracji i spójności tych polityk w planowaniu i zarządzaniu rozwojem.
- Zróżnicowane wizje możliwej przyszłości i kierunki transformacji polityki rozwoju wymuszają zmiany relacji pomiędzy SOOS dokumentów opracowywanych na poziomie krajowym i wojewódzkim, a OOS planowanych przedsięwzięć. Wynika to m.in. z możliwych scenariuszy i wariantowych ścieżek osiągnięcia celów strategicznych.

WNIOSKI I REKOMENDACJE

- Kluczowe znaczenie dla poprawy skuteczności procedur SOOS ma całościowe i integralne podejście do dokumentów PPP, polegające na sprzężeniu tych ocen na poziomie krajowym i wojewódzkim.
- Ogólny charakter dokumentów PPP poziomu krajowego nie pozwala na ocenę z punktu widzenia równoważenia rozwoju czy identyfikacji istotnych ryzyk oraz ich przestrzennych aspektów. SOOS dokumentów poziomu wojewódzkiego obok spektrum aspektów równoważenia rozwoju może uwzględniać problemy odporności struktur przestrzennych na różnego rodzaju zagrożenia.
- Transformacja systemu SOOS uwarunkowana jest wieloma działaniami. Ważnym krokiem byłoby opracowanie metodycznych wytycznych, adekwatnych do rodzaju i zakresu dokumentów strategicznych (PPP). Wstępnym krokiem mogą być np. listy kontrolne dedykowane strategicznym dokumentom poziomu krajowego i wojewódzkiego, a wskaźniki ekorozwoju adresowane do aglomeracji miejskich i obszarów metropolitalnych. Na bazie dotychczasowych doświadczeń możliwe jest eksperckie opracowanie wytycznych dobrych praktyk SOOS.

WNIOSKI I REKOMENDACJE

- Ciągłość planowania rozwoju i zagospodarowania na poziomie krajowym i wojewódzkim oraz wzajemne relacje, wymagają skutecznego sprzężenia dokumentów strategicznych z układem: społeczeństwo-środowisko-przestrzeń-gospodarka poprzez zreformowany system SOOS.
- Warunkiem transformacji systemu SOOS jest dokonanie postępu w podejściu do rozwoju metod i narzędzi wykorzystywanych w kolejnych etapach procedur: określaniu zakresu oceny analizowanych wariantów, kreowaniu wariantów rozwoju, identyfikacji i oceny oddziaływań, opracowaniu dokumentacji oraz wykorzystaniu wniosków w procesach decyzyjnych.
- Warunkiem koniecznym transformacji krajowego systemu ocen oddziaływania na środowisko jest polityczno-społeczny konsensus w sprawie zmian prawa związanych z reformą systemu zarządzania ochroną środowiska w powiązaniu z gospodarowaniem przestrzenią.

DZIĘKUJĘ ZA UWAGĘ!

Andrzej Tyszecki
przy współpracy Michaliny Pietrzniak

